

POWSZECHNA HISTORIA PRAWA

- prawo spadkowe

(3) dziedziczenie testamentowe i kontraktowe

dr Jan Halberda

TENDENCJE

- W prawie rzymskim – dominacja testowania.
- W prawach germańskich – początkowo tylko w formie **adopcji** dla samotnych.
- Później następuje rozwój testowania **pod wpływem kościoła** (od XII w.)
 - testament jako środek dyspozycji majątkiem, ale też zbawienia duszy (*pro remedio animae*); ochrona „słabszych”.

TENDENCJE

- Rozszerzenie swobody testowania
- Koncepcja adopcji Chrystusa (ok. XII w.)
- Część swobodna
- Wzrost majątku kościoła

- Ograniczenia
- Ustawy amortyzacyjne; w Rzeczypospolitej zwłaszcza w XVI w.;
- Obchodzenie prawa w drodze np. tysiącletniej dzierżawy.a

FORMA TESTAMENTU

- Ustny lub pisemny, przy świadkach (najlepiej gdy był nim duchowny),
- Odformalizowany w pr. kanonicznym
- Prywatny lub publiczny = urzędowy (gdy chodzi o nieruchomości – w księgach miejskich, w sądzie),
- Otwarty lub zamknięty (tajemny),
- Szczególne: wzajemny (małżonków) i wspólny.

TREŚĆ TESTAMENTU

- Czy trzeba w nim ustanowić lub wydziedziczyć dziedzica?
- W północnej Francji zakaz ustanawiania dziedzica (można było tylko zapisać pewne rzeczy w testamencie), z kolei w południowej Francji nakaz.
- Czy przedmiotem rozrządzeń są udziały czy rzeczy *in natura*?
- Testament i kodycył.

TREŚĆ TESTAMENTU

§. 553 (ABGB). Jeżeli rozporządzenie ostatniej woli obejmuje ustanowienie dziedzica, nazywa się testamentem; jeżeli zaś inne tylko zawiera postanowienia, zowie się kodycylem.

OGRANICZENIA PODMIOTOWE

- Art. 907 (Kodeks Napoleona). Małoletni choćby miał lat szesnaście, nie może rozporządzać, nawet przez testament, na pożytek swojego opiekuna.
- Art. 909. Doktorowie, Chirurgo-
wie, Urzędnicy zdrowia, i Apteka-
rze, którzy mieli staranie około
osoby w jey chorobie, w której
umarła, nie mogą odnosić korzyści z rozporządzeń
między żyjącymi, lub testamentowych, iakie ta
osoba w ciągu choroby swoiey na ich korzyść
uczyniła.

ZACHOWEK I REZERWA (1)

	Zachowek	Rezerwa
Rozwój i zastosowanie	Na podstawie prawa rzymskiego, stosowany na obszarze wpływu niemieckiej kultury prawnej (ABGB, BGB, k.c. z 1964 – art. 991).	Na podstawie prawa germańskiego, stosowana we Francji (<i>Code civil</i>). W ZGB odpowiednikiem instytucji rezerwy jest część obowiązkowa .

ZACHOWEK I REZERWA (2)

	Zachowek	Rezerwa
Kiedy przysługiwało roszczenie?	<p>W razie nieuwzględnienia bądź niepełnego uwzględnienia w testamencie praw dziedzica koniecznego, czyli:</p> <p>BGB: dzieci, wnuki, rodzice, <u>małżonek</u>,</p> <p>ABGB: dzieci lub rodzice.</p> <p>Przesłanki wydziedziczenia: np. pokrzywdzenie spadkodawcy, odstępstwo od wiary (ABGB).</p>	<p>W razie naruszenia przez testatora części majątku („zarezerwowanej”), którą nie mógł dysponować i którą musiał przeznaczyć dziedzicom koniecznym.</p>

ZACHOWEK I REZERWA (3)

	Zachowek	Rezerwa
Jakie roszczenie ?	Dziedzic konieczny mógł wystąpić z roszczeniem obligacyjnym do dziedzica testamentowego.	Dziedzicowi koniecznemu przysługiwało roszczenie rzeczowe do dziedzica testamentowego, a ewentualnie też do obdarowanych przez testatora.

ZACHOWEK I REZERWA (4)

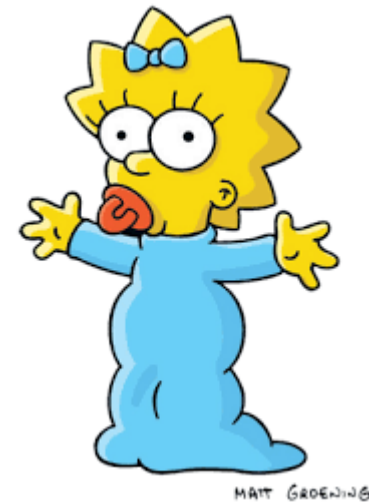
	Zachowek	Rezerwa
Przedmiot roszczenia: o co ?	Zazwyczaj o połowę części (w prawie rzymskim o <i>quarta Falcidia</i>) jaką by dziedzic konieczny otrzymał w razie braku testamentu.	O zmniejszenie zapisów, a nawet darowizn dokonanych za życia, w stosunku do każdego, kto skorzystał na naruszeniu części majątku.

ZACHOWEK I REZERWA (5)

	Zachowek	Rezerwa
Skutki	System zachowku nie prowadzi do rozdrobnienia majątku, bo roszczenie obligacyjne jest skierowane na pieniądze, a nie na np. część nieruchomości.	System rezerwy prowadzi do rozdrobnienia majątków: roszczenie rzeczowe skierowane jest na konkretną część majątku.

REZERWA

- Art. 913 (Kodeks Napoleona).
Szczerobliwości, bądź przez akta między żyjącymi, bądź przez testament, nie mogą przewyższać połowy majątku osoby rozporządzającej, jeżeli jedno tylko dziecko prawe po śmierci swojej zostawia; trzeciej części, jeżeli zostawia dwoje dzieci; czwartej części, jeżeli ich zostawia troje, albo większą liczbę.

ZACHOWEK

§ 2303 (BGB). Jeżeli potomek spadkodawcy zostanie rozporządzeniem na wypadek śmierci wykluczony od dziedziczenia, może on żądać od spadkobiercy zachowku.

Zachowek stanowi połowę wartości ustawowej części spadkowej.

To samo prawo przysługuje rodzicom i małżonkowi spadkodawcy, gdy rozporządzeniem na wypadek śmierci wykluczono ich od dziedziczenia.

DZIEDZICZENIE KONTRAKTOWE

- Kodeksy niemieckie (Landrecht, ABGB, BGB, ZGB).
- Dwustronny kontrakt dziedziczenia.
- Głównie między małżonkami.

TESTAMENT I UMOWA

- § 1937 (BGB). Spadkodawca może ustanowić spadkobiercę jednostronnym rozporządzeniem na wypadek śmierci (testament, rozporządzenie ostatecznej woli).
- § 1941. Spadkodawca może przez umowę ustanowić spadkobiercę tudzież poczynić zapisy i zlecenia (umowa dziedziczenia).

TESTAMENT WSPÓLNY

- § 2267 (BGB). Do sporządzenia testamentu wspólnego wystarcza, gdy jeden z małżonków sporządzi testament w formie tam przepisanej, a drugi małżonek doda oświadczenie, że testament ma być uważany za jego testament.